

“Тасдих мекунам”

Ректори Донишгоҳи давлатии
Дангара, доктори илмҳои
педагогӣ.

Шоҳиён Н.Н.

соли 2023

ТАҚРИЗИ

муассисаи пешбар ба диссертатсияи Холмуродов Манучеҳр Гуломҳайдарович дар мавзуи “Хусусиятҳои педагогии таълими омодагии ибтидоии ҳарбӣ дар муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ”, ки барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои педагогӣ аз рӯйи ихтисоси 13.00.01 – Педагогикаи умумӣ, таърихи педагогика ва таҳсилот пешниҳод шудааст

Мухтавои таҳқиқоти диссертатсионии Холмуродов Манучеҳр дар мавзуи “Хусусиятҳои педагогии таълими омодагии ибтидоии ҳарбӣ дар муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ” ба шиносномаи ихтисоси илмии 13.00.01 – Педагогикаи умумӣ, таърихи педагогика ва таҳсилот: аз он ҷумла, ба *банди 3* – «Антропологияи педагогӣ» (низомҳои /шароитҳои/ рушди шахс дар чараёни таълим, тарбия, таҳсилот;), *банди 4* – «Назария ва концепсияи таълим» (қонуниятҳо, принципҳои таълими кӯдак дар давраҳои гуногуни ба камол расидани ӯ; фардикунонӣ ва тафриқаи таълим; намудҳо ва амсилаҳои таълим, доираи татбиқи онҳо; технологияҳои таълим; концепсияҳои рушди таъминоти таълимӣ-тарбиявии раванди таълим ва воситаҳои таълим, махсусиятҳои таълим дар зинаҳои гуногуни таҳсилот) мутобиқат дорад.

Саҳми илмии довталаб дар ҳалли масъала ва коркарди мавзуи илмӣ.

Мубрамии мавзуи барои таҳқиқоти диссертатсионӣ интихобнамудаи Холмуродов Манучеҳр бо он муайян карда мешавад, ки таҳқиқоти мазкур аз низомбандии маълумот оид ба масъалаҳои мавзуи таҳқиқоти диссертатсионӣ, ҷамъоварии маълумоти озмоишӣ, таҳлил ва ҷамъбасткунии натиҷаҳо, пешниҳоди хулосаҳои асосии диссертатсия иборат мебошад. Масъалаҳои омодаسازی ҳарбӣ, тарбияи ватандӯстӣ ва шаҳрвандии насли наврас ба маҷмуи масъалаҳое дохил мешаванд, ки дар доираи фанни муассисаи таҳсилоти миёнаи умумӣ «Омодаسازی ибтидоии ҳарбӣ» ҳаллу фасл мешаванд. Мавзуи Омодаسازی ибтидоии ҳарбӣ қисми асосии низоми омодаسازی пешаздаъватии шаҳрвандони

Ҷумҳурии Тоҷикистонро барои хизмати ҳарбӣ дар сафҳои қувваҳои мусаллаҳи кишвар ташкил медиҳад. Сифати оморасозии ҳонандагони муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ аз бисёр ҷиҳат бо хусусиятҳои таълими фанни Оморасозии ибтидоии ҳарбӣ, яъне аз методика, маҷмуи шаклҳо, воситаҳо, методҳо ва усулҳои таълиму тарбия вобаста аст.

Дар паради ҳарбӣ ба ифтихори 27-солагии таъсисёбии Қувваҳои Мусаллаҳи Ҷумҳурии Тоҷикистон Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, Сарфармондеҳи Олии Қувваҳои Мусаллаҳ, генерали артиш Эмомалӣ Раҳмон дар Паёми худ ҳайд кард, ҳодисаҳое, ки солҳои охир дар минтақаҳои гуногуни ҷаҳон ба амал омада, боиси ҳалокати ҳазорҳо нафар одамони бегуноҳ ва бехонумон мондани миллионҳо нафари дигар дар баъзе кишварҳои сайёра гардида истодаанд, моро водор месозанд, ки барои тақвияти пояҳои моддӣ ва техникаӣ ҷузъу томҳои ҳарбӣ, ба хусусияти таҳдиду ҳатарҳои муосир мутобиқ гардондани қудрати мудофиявии Қувваҳои Мусаллаҳи мамлакат ва тақмили сатҳи оморасозии ҷангии ҳаёти шахсии он минбаъд низ тадбирҳои зарурии иловагӣ андешем.

Бахусус, вазъи зудтағйирёбандаи ҳарбӣ ва сиёсии сайёра, аз ҷумла минтақа, торафт густариш ёфтани доираи фаъолияти гурӯҳи созмонҳои террористиву экстремистӣ, инчунин, гардиши ғайриқонунии маводи муҳаддир, қочоқи силоҳ ва дигар ҷиҳазҳои фаромиллӣ аз ҳар як хизматҳои ҳарбӣ тақозо менамояд, ки дар самти ҳимояи истиклоли Ватани азизамон, ҳифзи амнияти давлату ҷомеа ва зиндагии ороми сокинони мамлакат доимо зираку хушёр ва омода бошанд.

Дар омода кардани ҷавонон ба хизмати ҳарбӣ муассисаҳои таҳсилоти умумӣ (мактабҳо, литсейҳо, гимназияҳо, коллеҷҳо ва ғ.) ҷойгоҳи махсусро ишғол намуда, бо ҷунин омилҳо муайян шудааст, ки дар шароити муосир оморасозии шаҳрвандони Тоҷикистон ба хизмати ҳарбӣ самти афзалиятноки сиёсати давлат буда, яке аз омилҳои муҳими таҳкими қобилияти мудофиявии давлат боқӣ мемонад. Сониян, муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ имкон медиҳад дар марҳилаи маъмур шумораи назарраси шаҳрвандони ҷавони мамлакат бо омода намудан ба хизмати ҳарбӣ ва тарбияи ватандӯстӣ фаро гирифта шавад.

Аз ин рӯ, зарурат ба тақмили доимии муназзами донишҳо, маҳоратҳо ва малакаҳои ҳонандагон зимни таълими оморасозии ибтидоии ҳарбӣ дар муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ мавзӯи қори диссертатсиониро ҳамчун: “Хусусиятҳои педагогии таълими оморасозии ибтидоии ҳарбӣ дар муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ” муайян

кард.

Аҳамияти таҳқиқоти диссертатсионии Холмуродов Манучеҳр дар он аст, ки бо имконияти истифодаи натиҷаҳои он дар таълими омодагии ибтидоии ҳарбӣ дар муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ, дар кори комиссариатҳои ҳарбӣ оид ба оморасозии ҳарбии касбии даъватшавандагон ва тарбияи ҳарбӣ-ватандӯстӣ муайян мешавад. Маводи назариявӣ ва методии таҳқиқоти диссертатсиониро дар таҳияи барномаҳои тақмили ихтисоси омӯзгорон-ташкілотчиёни таълими омодагии ибтидоии ҳарбӣ дар муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ истифода бурдан мумкин аст.

Аз ин лиҳоз, мавзуи барои таҳқиқоти диссертатсионӣ интихобнамудаи доктараб Холмуродов Манучеҳр дар шароити муосир бениҳоят муҳиму муҳим ва дорои аҳамияти махсуси назариявӣ амалӣ буда, он бо дарназардошти талаботи замони муосир тавсияҳои илмӣ - амалӣ, ки ташаккули самараноки мавқеи омодагӣ ба хизмати ҳарбӣ, ватандӯстӣ ва шаҳрвандии хонандагони синфҳои болоиро дар машғулиятҳои омодагии ибтидоии ҳарбӣ таъмин мекунанд, таҳия ва барои дифоъ пешниҳод шудааст.

Муаллифи диссертатсия мақсади таҳқиқот ва фарзияи онро дуруст муайян карда, барои анҷом додани пажӯҳиши илмӣ ҳаллу фасли проблемаҳои муҳимро ба монанди: ҷустуҷӯ, муайянсозӣ ва асосноккунии роҳи усулҳои самараноки ҳалли проблемаи ташаккул ва рушди мавқеи омодагӣ ба хизмати ҳарбӣ, ватандӯстӣ ва шаҳрвандии хонандагони синфҳои болоӣ дар машғулиятҳои омодагии ибтидоии ҳарбӣ дар муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умуми Ҷумҳурии Тоҷикистон пешниҳод намудааст, **агар:**

- дар хонандагони синфҳои болоӣ муносибати шахсии худ ба омодагӣ ба хизмати ҳарбӣ, ватандӯстӣ ва шаҳрвандӣ ташаккул дода шавад;

- барои истифодаи пурраи принципҳои ягонагии назария ва амалия дар доираи фанни таълимӣ ва фаъолияти беруназсинфӣ, яқпорчагии ташаккули шахсият, ягонагии таълиму тарбия дар низомии оморасозии хонандагони синфҳои болоӣ ба хизмати ҳарбӣ, тарбияи ватандӯстӣ ва шаҳрвандӣ шароит фароҳам оварда шаванд;

- қафомонии мавҷудаи технологияи таълими омодагии ибтидоии ҳарбӣ дар муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ баргараф карда шуда, онҳо бо кадрҳои соҳибихтисос ва касбӣ барои таълими фанни "Омодагии ибтидоии ҳарбӣ" таъмин карда шаванд;

- омезиши беҳтарини технологияҳои педагогии анъанавӣ ва

инноватсионӣ дар машғулиятҳои омодагии ибтидоии ҳарбӣ таъмин карда шавад.

Таҳлилу баррасии натиҷаҳои дар чараёни таҳқиқот ва корҳои таҷрибавӣ-озмоишии бадастовардаи унвонҷӯй Холмуродов Манучеҳр аз он далолат мекунанд, ки фарзияҳои аз ҷониби муаллифи диссертатсия пешниҳодшуда тасдиқи амалии худро ёфтаанд.

Дар боби якуми диссертатсия мазмун, ҳадафҳо ва вазифаҳои машғулиятҳои «Омодагии ибтидоии ҳарбӣ»; «Таҳлили таърихӣ педагогии масъалаи ташаккул ва рушди низоми таълими омодагии ибтидоии ҳарбии хонандагон дар муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ»; «Хусусиятҳои педагогии таълими омодагии ибтидоии ҳарбӣ дар муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ» дар бар гирифта, унвонҷӯ аз асарҳои илмӣ олимони ватанӣ ва хориҷӣ фаровон истифода карда, қайд мекунад, ки хизмати ҳарбӣ ҳамчун асоси ҳифзи соҳибхитиёрии миллии давлат, новобаста аз сохти сиёсӣ, ки дар мамлакат мавҷуд аст, буд ва боқӣ мемонад. Ба Ҷумҳурии Тоҷикистон Қувваҳои Мусаллаҳи пуриқтидор лозиманд, ки қодиранд тақвоҳои муҳим дар низоми таъмини амнияти миллии бошанд. Бинобар ин, тарбияи ҷавонон ва тайёркунии онҳо ба ҳимояи Ватан вазифаи муҳимтарини ҳам сохторҳои давлатӣ, ҳам тамоми ҷомеа мебошад. Бухрони умумии маънавӣ, тағйирёбии муносибатҳои ғоявӣ сиёсӣ дар ҷомеа, самарабахшии пасти низоми амалкунандаи оmodасозии ибтидоии ҳарбӣ (ОИХ) ва тарбияи ҷавонон дар марҳилаи муосир тадбирҳои муассирро талаб мекунанд. Ва инро бидуни омӯзиши таҷрибаи солҳои гузашта ва таҳлили ҷиддии ниҳоди айни ҳол мавҷудаи оmodасозии хонандагон доир ба асосҳои хизмати ҳарбӣ имконнопазир аст.

Омӯзгори муосири омодагии ибтидоии ҳарбӣ бояд санадҳои меъёрии ҳуқуқии соҳа ба монанди Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон аз соли 1993 бо таҳрири нав аз 22 июли соли 2013 «Дар бораи маориф»; Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 июни соли 2012, № 334 «Дар бораи Стратегияи миллии рушди маорифи Ҷумҳурии Тоҷикистон то соли 2020»; Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи уҳдадорӣ ҳарбӣ ва хизмати ҳарбӣ» (ш. Душанбе, 25 январи соли 2021, № 113); «Барномаи давлатии тарбияи ватандӯстӣ ва таҳкими ҳувияти миллии ҷавонони Тоҷикистон барои солҳои 2018–2022» дар ҳошияи татбиқи Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи ҷавонон ва сиёсати давлатии ҷавонон» аз 28 июни соли 2011, №716; қарорҳои Мушовараи Вазорати маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон ва ғайраро дониста, онҳоро шарҳу тавзеҳ дода тавонад.

Холмуродов Манучехр қайд пешниҳод мекунад, ки тарбияи ҳарбӣ - ин раванди мақсадноки ташаккули сифатҳои маънавии ҳомиёни мусаллаҳи Ватан мебошад, ки дар мазмуни худ хусусияти махсуси ташкилоти низомӣ, таъйинот ва вазифаҳои онро инъикос менамояд. Тарбияи ҳарбӣ сифатҳои маънавӣ - ҷангиरो дар ҳаёти шахсӣ, ки бидуни онҳо фаъолияти бомуваффақияти артиш ҳам дар замони осоишта, ҳам дар шароити ҷанг имконнопазир аст, ташаккул медиҳад. Сухан, пеш аз ҳама, дар бораи чунин сифатҳо, ба монанди садоқат ба қарзи ҳарбӣ, шарафи низомӣ, интизомнокӣ, кӯшиш барои ба таври мукамал азхуд кардани техникаи ҷангӣ ва силоҳ, рафқати низомӣ, ҳамкориҳои низомӣ бо сарбозони артишҳои давлатҳои Иттиҳоди Давлатҳои Мустақил меравад.

Дар диссертатсия таъкид карда мешавад, ки мазмуни тарбияи ибтидоии ҳарбию ватандӯстӣ шаҳрвандӣ қабл аз ҳама, фаҳмондани қоидаҳои Қонуни асосии давлат нисбати муқаддас будани хизмати халқу ватан, дифоӣ сарватҳои миллӣ, сарҳад, марзи модар – ватан, муаррифӣ бо ҳаёти сарбозону сардоронро фаро мегирад ба таври муфассал шарҳу тафсир шудаанд. Муаллифи таҳқиқот оид ба ҳар як масъалаи дар зербобҳо баррасишуда андешаҳои шахсии худро аз назари интиқодӣ баён сохта, вобаста ба онҳо пешниҳоду тавсияҳо манзур кардааст.

Дар боби дуюми диссертатсия таъкид карда шудааст, ки дар давраи шӯравӣ ба раванди таҳсилот, аз ҷумла ба омодазоеии ибтидоии ҳарбӣ, пеш аз ҳама, ҳамчун ба падидаи сиёсӣ нигоҳ мекарданд. Мазмуни таҳсилоти умумӣ ва омодазоеии касбӣ на аз рӯйи таъйиноти онҳо дар амри рушди умумӣ, на аз рӯйи афзалияти педагогии он, балки аз рӯйи дараҷаи эътимоднокии сиёсӣ, ки аз мавқеъҳои ҳизби болшевикӣ, идеалҳои коммунистӣ фаҳмида мешуд, арзёбӣ карда мешуд.

Дар диссертатсия қайд карда мешавад, ки инзивоӣ (изолятсияи) байналмилалӣ ИҶШС дар соли 1927 масъалаи марбут ба баланд бардоштани қобилияти мудофиявии мамлакатро ба миён гузошт. Қисми таркибии он ҳарбикунонии низоми маорифи халқ гардид. Татбиқи вазифаи гузошташуда ба зиммаи педагогҳо, комисиариатҳои маҳаллии ҳарбӣ, ҷамъияти мусоидат ба мудофия, сохтмони авиатсионӣ ва химиявӣ, инчунин ба ҳамаи ташкилот ва муассисаҳои давлати шӯравӣ воғузор карда шуд.

Дар солҳои 30-уми асри XX машғулиятҳо доир ба омодазоеии ҳарбӣ дар муассисаҳои таҳсилот шакли мукамалро касб карда, дар баробари самтҳои дигари таҳсилотӣ вазифаҳоро доир ба тарбияи ҳарбӣ - ватандӯстӣ ва тарбияи ҷисмонӣ хонандагон иҷро мекарданд. Оғози

Чанги Бузурги Ватанӣ оmodасозии ибтидоии ҳарби́ро ба яке аз мавқеъҳои пешбар баровард. Бо Қарори КМ ВКП (б) аз 7 сентябри соли 1941 “Дар бораи оmodасозии ҳарбӣ-ҷисмонии хонандагони синфҳои болоии муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ” ба ин раванд хусусияти умумииттифоқӣ дода шуд.

Барномаи оmodасозии ибтидоии ҳарбӣ барои хонандагони синфҳои болоӣ дар солҳои баъдичангӣ таҷрибаи истифодаи қушӯнҳоро дар шароити чанг инъикос намуд. Таъкиди асосӣ ба таълими маҳоратҳо ва малакаҳои амалӣ, гузарондани мунтазами машғулиятҳо бо тирпарронии амалӣ, бозиҳои ҳарбӣ-варзишӣ бо гузориши вазифаҳои тактикӣ карда мешавад. Дар ин робита заминаи таълимӣ-моддӣ такмил дода шуда, дар муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ тирҳо сохта шуда, милтиқҳо харидорӣ карда шуда, баҳисобгирии ҷиддии онҳо ба роҳ монда мешавад.

Дар оғози солҳои 1990 равандҳои демократикунонӣ дар таълими муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ нақши афзояндаро бозиданд. Ҷустуҷӯи роҳҳои беҳтар кардани ҳаёти муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ дар ҳама самтҳо: интиҳоби барномаҳои таълимӣ, худидоракунии муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ, ташкили гимназияҳо ва литсейҳо ва ғайра идома ёфт. Ҳар як муассисаи таҳсилоти миёнаи умумӣ мекӯшид, ки амсилаи шахсии раванди таълимро ташкил карда, бисёрравиявӣ шавад.

Ҳамин тавр, гарчанде ки имрӯз барои такмили маҳорати ҳарбии хонандагони синфҳои болоии муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ машқҳои таҷрибавӣ дар сатҳи лозим гузаронида намешавад, аммо хонандагон аз рӯйи назария фанни оmodагии дифои ҳарби́ро дар сатҳи хуб меомӯзанд. Имрӯз лозим аст, ки дар баробари мучахҳазгардонии синфхонаҳои ҳарбии назди муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ бо аслиҳаву таҷҳизоти ҳарбӣ, дар назди қисмҳои ҳарбӣ ва ё комиссариатҳои ҳарбии шаҳру ноҳияҳо ба хонандагони синфҳои болоии муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ дарсҳои таҷрибавӣ гузаронида шаванд.

Масъалаҳои методӣ-дидактикӣ, ки имрӯз дар назди ҷомеаи педагогии Ҷумҳурии Тоҷикистон истодааст, ба таҳия ва татбиқи принципҳои таълим ва тарбия дар доираи ОИХ дар муассисаҳои таҳсилоти умумӣ нигаронида шудаанд, аввалан, барои ҳамаи кишварҳои фазои пасошӯравӣ, ки мавзӯҳои ҳарбӣ-таълимии навъи ОИХ-ро ҷорӣ мекунанд, амалан ба ҳам мушобеҳанд ва сониян, дар пояи ягонае асос ёфтаанд, ки бо таҷрибаи педагогӣ дар давраи ИҶШС

гузошта шуда буд.

Таҳлили муқоисавии аксари асарҳои назариявӣ оид ба принципҳои бунёдии вазифаҳои таълимӣ оид ба омодагӣ ба хизмати ҳарбӣ, тарбияи ватандӯстӣ ва шаҳрвандии насли наврас нишон дод, ки дар асоси аксарияти барномаҳои омодагии ибтидоии ҳарбӣ, аз ҷумла дар Ҷумҳурии Тоҷикистон, ҳадафҳои асосие, ки ба онҳо тамоми раванди таълим дар доираи фанҳои мазкур нигаронида шудааст, як қатор принципҳо ва ҳадафҳои мебошанд, ки дар низоми педагогии ИҶШС ташаккул ёфта, то ҳол аҳамияти худро гум накардаанд. Ин принципҳо ва ҳадафҳо аз ташаккули сифатҳои омодагӣ ба хизмати ҳарбӣ, ватандӯстӣ ва шаҳрвандӣ дар хонандагони синфҳои болоӣ; обутоби маънавӣ-психологӣ; омодагии ҷисмонӣ ва ҳарбӣ-техникӣ барои дохил шудан ба сафи Қувваҳои Мусаллаҳ иборат мебошанд.

Дар рафти корҳои озмоишӣ мақсад ва вазифаҳои таҳқиқоти озмоишӣ ҳалли худро ёфта, бо истифода аз усулҳои эмпирикии мухталиф натиҷагирӣ ва ҷамъбаст карда шудаанд.

Натиҷаҳои таҳқиқоти диссертатсионӣ ва корҳои озмоишӣ, ки дар шакли хулосаи бобҳо, хулосаҳои умумӣ ва тавсияҳои методӣ коркард ва пешниҳод шудаанд, аз он шаҳодат медиҳанд, ки аз ҷониби муаллифи диссертатсия таҳқиқоти дорои арзиши баланди илмиву амалӣ мураттаб шудааст ва истифодаи натиҷаҳои таҳқиқот дар амалияи таълим бе шакл ба ташаккули салоҳиятҳои оmodасозии ибтидоии ҳарбии хонандагони синфҳои болоӣ мусоидат хоҳад кард.

Натиҷаҳои мушаххаси илмӣ: наwgонӣ, аҳамияти илмӣ ва амалии таҳқиқоти диссертатсионӣ.

Наwgонии илмии таҳқиқот дар он зоҳир мешавад, ки муаллифи кори таҳқиқотӣ асосҳои методологии омӯзиши проблемаи муносибатҳои назариявӣ ва методологӣ ба оmodасозӣ ба хизмати ҳарбӣ, тарбияи ватандӯстӣ ва шаҳрвандии хонандагони синфҳои болоии муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ дар доираи фанҳои «Омодагии ибтидоии ҳарбӣ»; мазмун, ҳадаф ва вазифаҳои машғулиятҳои «Омодагии ибтидоии ҳарбӣ» мавриди омӯзиш ва таҳқиқу таҳлил қарор дода шуданд.

Таҳлили таърихию педагогии масъалаи ташаккул ва рушди низоми таълими омодагии ибтидоии ҳарбии хонандагон дар муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ гузаронида шуда, таъминоти технологияи машғулиятҳои омодагии ибтидоии ҳарбӣ оид ба оmodасозии ибтидоии ҳарбӣ таҳия карда шуд, ки ба ташаккули мавқеи омодагӣ ба хизмати ҳарбӣ, ватандӯстӣ ва шаҳрвандии хонандагони

синфҳои болоии муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ мусоидат мекунад.

Хусусиятҳои педагогии таълими омодагии ибтидоии ҳарбӣ ва амалияи оmodасозӣ ба хизмати ҳарбӣ, тарбияи ҳарбӣ-ватандӯстӣ ва шахрвандии хонандагони синфҳои болоӣ баррасӣ гардида, роҳҳои беҳтар кардани таълими омодагии ибтидоии ҳарбӣ дар муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ нишон дода шуда, тавсияҳо оид ба баланд бардоштани самаранокии ташаккули мавқеи омодагӣ ба хизмати ҳарбӣ, ватандӯстӣ ва шахрвандии хонандагони синфҳои болоӣ дар машғулиятҳои омодагии ибтидоии ҳарбӣ пешниҳод карда шуданд.

Аҳамияти илмӣ таҳқиқоти диссертатсионии Холмуродов Манучеҳр аз навгонии илмӣ ва натиҷаҳои таҳқиқот бар меояд, ки нуктаҳои зерин муаррифгари онанд:

- муносибатҳои назариявӣ ва методологӣ ба оmodасозӣ ба хизмати ҳарбӣ, тарбияи ватандӯстӣ ва шахрвандии хонандагони синфҳои болоии муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ дар доираи фанни «Омодагии ибтидоии ҳарбӣ»; мазмун, ҳадаф ва вазифаҳои машғулиятҳои «Омодагии ибтидоии ҳарбӣ» мавриди омӯзиш ва таҳқиқ таҳлил қарор дода шуданд;

- таҳлили таърихӣ педагогии масъалаи ташаккул ва рушди низоми таълими омодагии ибтидоии ҳарбии хонандагон дар муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ гузаронида шуд;

- таъминоти технологияи машғулиятҳои омодагии ибтидоии ҳарбӣ оид ба оmodасозии ибтидоии ҳарбӣ таҳия карда шуд, ки ба ташаккули мавқеи омодагӣ ба хизмати ҳарбӣ, ватандӯстӣ ва шахрвандии хонандагони синфҳои болоии муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ мусоидат мекунад;

- хусусиятҳои педагогии таълими омодагии ибтидоии ҳарбӣ ва амалияи оmodасозӣ ба хизмати ҳарбӣ, тарбияи ҳарбӣ-ватандӯстӣ ва шахрвандии хонандагони синфҳои болоӣ баррасӣ гардида, роҳҳои беҳтар кардани таълими омодагии ибтидоии ҳарбӣ дар муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ нишон дода шуданд.

- тавсияҳо оид ба баланд бардоштани самаранокии ташаккули мавқеи омодагӣ ба хизмати ҳарбӣ, ватандӯстӣ ва шахрвандии хонандагони синфҳои болоӣ дар машғулиятҳои омодагии ибтидоии ҳарбӣ пешниҳод карда шуданд.

Аҳамияти амалии таҳқиқот дар он зохир мегардад, ки:

- амсилаи муассиру дар асоси озмоиш санчидашударо пешниҳод менамояд, ки ба оmodасозии ҳарбии касбии даъватшавандагон ва тарбияи ҳарбӣ-ватандӯстӣ мусоидат менамояд;

- бо имконияти истифодаи натиҷаҳои он дар таълими оmodагии ибтидоии ҳарбӣ дар муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ, дар кори комиссариатҳои ҳарбӣ оид ба оmodасозии ҳарбии касбии даъватшавандагон ва тарбияи ҳарбӣ-ватандӯстӣ муайян мешавад.

- маводи амалӣ ва методии таҳқиқоти диссертациониро дар таҳияи барномаҳои тақмили ихтисоси омӯзгорон-ташкilotчиёни таълими оmodагии ибтидоии ҳарбӣ дар муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ истифода бурдан мумкин аст.

- натиҷаи амалии таҳқиқот ва тавсияҳои методии таҳия ва ироашуда имконият медиҳанд, ки талаботи барномаи таълимии оmodагии ибтидоии ҳарбии хонандагон дар китобҳои дарсӣ таҷдиди назар шаванд;

- натиҷаҳои таҳқиқот метавонанд хангоми коркарди ҷанбаҳои методии баланд бардоштани самаранокии дарсҳо ва сифати дониши хонандагони фанни оmodагии ибтидоии ҳарбӣ истифода гардида, мавриди таваҷҷуҳи мутахассисони соҳаи ҳарбӣ, педагогика, психология ва методикаи таълими фанни оmodагии ибтидоии ҳарбӣ қарор гиранд;

Дарачаи асосноккунии нуктаҳои илмӣ. Аз ҷониби муҳаххик ба таври муфассал корҳои илмӣ мутахассисони соҳаи ҳарбӣ ва олимони ватаниву хориҷӣ омӯхта шудааст.

Боэтимодии натиҷаҳои таҳқиқот дар он зухур меёбад, ки муқаррароти назариявии таҳқиқот ба таври кофӣ далелнок карда шуда, дар асоси таҳлилу арзёбии адабиёти илмӣ ва кори таҷрибавию озмоишӣ оид ба мавзӯи таҳқиқот анҷом ёфтаанд.

Дастовардҳои таҳқиқот бо тақя ба методологияи илмӣ, манбаъҳои гуногуни иттилооти илмӣ, методӣ, педагогӣ, психологӣ, таҳлилу таърифи бисёрсатҳаи мафҳумҳои асосӣ, истифодаи мақсадноки методҳои ҳамдигарро мукамалкунандаи таҳқиқотӣ, ки ба ҳадаф, предмет, вазифа ва мантиқи таҳқиқот мувофиқанд, таъмин карда шуданд.

Натиҷаҳои таҳқиқот дар семинарҳои илмӣ-методӣ ва илмӣ-амалии Донишкадаи тарбияи ҷисмонии Тоҷикистон ба номи С. Раҳимов, Пажӯҳишгоҳи рушди маориф ба номи А. Ҷомии Академияи таҳсилоти Тоҷикистон, ҷаласаҳои шӯъбаи педагогика ва психология, шӯъбаи фанҳои технологияи меҳнат, тарбияи ҷисмонӣ ва оmodагии ҳарбии Пажӯҳишгоҳи рушди маориф, дар иттиҳодияҳои методии муаллимони

муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумии ноҳияи Темурмалик муҳокима ва мавриди тасвибу озмоиш қарор дода шуданд.

Муқаррароти асосии кори диссертатсионӣ ҳамчунин тавассути ироаи маърузаҳо дар чорабиниҳои илмӣ-амалии ҷумҳуриявӣ, конференсияҳо ва мизҳои мудаввар тасвиби худро ёфтаанд.

Натиҷаҳои асосии диссертатсия дар нашрияҳои илмӣ тақризшаванда дар шакли мақола ва ҷушурдаҳои илмӣ ба таъб расида, дар конференсияҳои илмӣ амалии дар Донишқадаи тарбияи ҷисмонии Тоҷикистон ба номи С. Раҳимов, Пажӯҳишгоҳи рушди маориф ба номи А. Ҷомии Академияи таҳсилоти Тоҷикистон баргузоршуда ироа шудаанд.

Дар асоси омӯзиши маъхазҳои илмӣ ва гузаронидани корҳои таҷрибавӣ-озмоишӣ муаллифи диссертатсия ба хулоса омадааст, ки тавассути татбиқи муносибати шахсиятӣ-иҷтимоӣ-фаъолиятӣ ба таҳқиқи раванди мазкури педагогӣ, истифодаи низоми методҳои гуногуни эмпирикӣ ва назариявии таҳқиқот, таҳлили ҳамачониба ва зина ба зина, натиҷаҳои дар ҷараёни корҳои таҷрибавӣ-озмоишӣ ба даст овардашуда ва тасдиқи онҳо бо таҷрибаи муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ, комиссариатҳои ҳарбӣ, қисмҳои ҳарбӣ таъмин шудааст, ки аз воқеият доштани таҷрибаи амалии муаллиф дарак медиҳад.

Аз ин лиҳоз, асосҳои методологӣ ва назариявии таҳқиқоти Холмуродов Манучеҳр ягон шубҳаангез набуда, боэътимод ва боварибахшанд. Муаллифи диссертатсия дониши хуби назариявӣ дошта, дорои қобилияти таҳлилу таҷзия намудани натиҷаҳои таҳқиқот аст, андешаву назари илман асосноки худро пешниҳод намудааст, ки ба ҳаллу ҷасли масъалаҳои мубрами хусусиятҳои педагогии таълими омодагии ибтидоии ҳарбӣ дар муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ равона карда шудаанд.

Пояи таҳқиқотӣ ва татбиқи амалии нуқоти илмӣ, методҳои илмӣ-таҳқиқотӣ, корҳои анҷомдода дар ҳар як давраи таҳқиқот, мантиқи фикрронӣ ба талабот ҷавобгӯ мебошанд.

Муаллифи диссертатсия тавассути баргузориҳои корҳои таҷрибавӣ-озмоишӣ собит сохтааст, ки тавассути татбиқи муносибати шахсиятӣ-иҷтимоӣ, истифодаи низоми методҳои гуногуни эмпирикӣ ва назариявии таҳқиқот, таҳлили ҳамачониба ба даст овардашуда ва тасдиқи онҳо бо таҷрибаи муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ, комиссариатҳои ҳарбӣ, қисмҳои ҳарбӣ ба баланд бардоштани тарбияи ҳарбӣ-ватандӯстии хонандагон мусоидат менамоянд.

Натиҷаҳои таҳқиқоти илмӣ ва тавсияҳои пешниҳодшударо

мумкин аст, барои муайян кардани сатҳи самарабахшии мазмун ва технологияи ташаккули мавқеи омодагӣ ба хизмати ҳарбӣ, ватандӯстӣ ва шаҳрвандии хонандагони синфҳои болоӣ дар машғулиятҳои омодагии ибтидоии ҳарбӣ истифода намуд.

Баҳогузории ягонагии дохилии натиҷаҳои бадастомада. Ягонагии натиҷаҳои бадастомадаро аз ҷониби довталаби дараҷаи илмӣ риоя гардидани муҳлати марҳалаҳои таҳқиқот, мавриди истифода қарор додани методҳои мувофиқ ба объект, мавзӯ, ҳадаф ва вазифаҳои таҳқиқот, интихоби дурусти миқдору ҳаҷми гурӯҳҳои озмоишӣ, имконияти воқеии тасвиби озмоиш дар амалияи таълиму тарбия таъмин намудаанд.

Автореферати диссертатсия дар сатҳи хуб таҳия гардида, ба мазмуни диссертатсия мувофиқ ва тасаввуроти аниқро доир ба моҳияти таҳқиқоти гузаронидашуда ва натиҷаҳои бадастовардаи муаллиф медиҳад. Мақолаҳои нашрнамудаи унвонҷӯй муҳтавои асосии таҳқиқоти диссертатсиониро инъикос мекунанд.

Эродҳо ба кори диссертатсионӣ. Дар баробари дастовардҳои муҳимми зикршуда, диссертатсия ва автореферати он аз камбудиву норасоӣҳо низ ҳолӣ нест, ки зикри онҳо барои тақмили минбаъдаи таҳқиқоти диссертатсионӣ муфид хоҳад буд, аз ҷумла:

1. Бисёр хуб мебуд ва истифодаи натиҷаҳои таҳқиқот дар амалия осону қулайтар мегашт, агар тавсияву пешниҳодоти аз ҷониби муҳаққиқ ироашуда дар шакли барномаи ташаккули омодагии ибтидоии ҳарбии хонандагони синфҳои болоии муасссаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ коркард ва корҳои таҷрибавию озмоишӣ дар заминаи амсилаи мазкур баргузор карда мешуд ва ба воситаи барои омӯзгорони фанни омодагии дифои ҳарбӣ як дастури методие аз таҷрибаи муаллифи диссертатсия рӯи кор омада, мавриди истифодаи онҳо қарор мегирифт.

2. Муаллифи диссертатсия таъкид кардаанд, ки “Аз таҳлили ҳамаҷониба ба даст овардашуда ва тасдиқи онҳо бо таҷрибаи муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ, комиссариатҳои ҳарбӣ, қисмҳои ҳарбӣ ба баланд бардоштани тарбияи ҳарбӣ-ватандӯстии хонандагон ва ташаккули салоҳиятҳои омӯзгорони ин фан мусоидат менамоянд”. Бисёр хуб мешуд, агар довталаб барои исботи ин андешааш намунаеро айнан аз ҷараёни ин гуна як ё ду дарси омӯзгорони фанни омодагии дифои ҳарбӣ дар диссертатсия манзур мекарданд ва ба ин васила собит мекарданд, ки вазъият дар ин ҷода дар воқеъ чунин аст.

3. Дар диссертатсия оид ба сафарбарии зиёди ҷавонон ба хизмати ҳарбӣ дар замони шӯравӣ ёд шуда, бо давраи муосир қиёс карда шудааст.

Бинобар ин, агар довталаб роҳҳои нави баланд бардоштани ифтихори миллӣ, ватандӯстию ҳудогоҳии миллиро байни ҷавонони кишвар пешниҳод менамуд, аҳмияти амалии тақиқот бештар мегардид.

4. Дар матни диссертатсия ва автореферати он ғалатҳои грамматикӣ, имлоӣ ва техникӣ ба назар мерасад, ки ислоҳи онҳо барои боз ҳам беҳтар шудани сифати кор мусоидат хоҳад кард.

Бояд зикр кард, ки норасоиву ғалатҳои зикргардида ба арзиши илмӣ таҳқиқоти диссертатсионӣ ба ягон вачҳ ҳалал ворид намесозанд.

ХУЛОСА

Диссертатсияи Холмуродов Манучеҳр дар мавзӯи “Хусусиятҳои педагогии таълими омодагии ибтидоии ҳарбӣ дар муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ”, ки барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои педагогӣ аз рӯи ихтисоси 13.00.01 – Педагогикаи умумӣ, таърихи педагогика ва таҳсилот пешниҳод шудааст, ба талаботи Низомномаи Шӯрои диссертатсионӣ ва Тартиби додани дараҷаи илмӣ (қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 июни соли 2021, № 267) ва Дастурамал оид ба тартиби барасмиятдарории диссертатсияҳо барои дарёфти дараҷаи илмӣ доктори фалсафа (PhD)-доктор аз рӯи ихтисос, номзади илм ва доктори илм, авторефератҳо ва мақолаҳои илмӣ чопшуда доир ба мавзӯи диссертатсия ҷавобгӯ буда, муаллифи он Холмуродов Манучеҳр сазовори дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои педагогӣ аз рӯи ихтисоси 13.00.01 – Педагогикаи умумӣ, таърихи педагогика ва таҳсилот мебошад.

Такриз аз тарафи эксперт, номзади илмҳои педагогӣ, и.в.дотсент Гулзода Н.А. мураттаб шудааст.

Такризи муассисаи пешбар дар ҷаласаи ғайринавбатии Шӯрои олимони факултети педагогикаи инноватсионӣ ва психологияи Донишгоҳи давлатии Данғара, ки дар он довталаби дараҷаи илмӣ Холмуродов Манучеҳр Ғуломҳайдарович иштирок ва бо маъруза баромад намуд, баррасӣ ва тасдиқ шудааст.

Дар ҷаласаи ғайринавбатии Шӯрои олимони факултети педагогикаи инноватсионӣ ва психологияи Донишгоҳи давлатии Данғара 14 нафар устодону омӯзгорон иштирок намуданд.

Натиҷаи овоздихӣ: "тарафдор" - 14 нафар, "бетараф" - нест, "муқобил" - нест. (Қарори дар ҷаласаи ғайринавбатии Шӯрои олимони факултети педагогикаи инноватсионӣ ва психологияи Донишгоҳи давлатии Данғара аз 16.03.2023, №1).

Раиси чаласа, раиси Шурои олимони
факултети педагогикаи инноватсионӣ
ва психологияи Донишгоҳи давлатии
Данғара, номзади илмҳои педагогӣ

Гафурова Д.Ч.

Эксперти таҳқиқоти диссертатсионӣ,
номзади илмҳои педагогӣ

Гулзода Н.А.

Котиби чаласаи Шурои олимони
факултет, номзади илмҳои педагогӣ

Набиев Ч.Ф.

16.03.2023

Маълумот барои тамос: 735320, Ҷумҳурии Тоҷикистон, вилояти
Хатлон, ноҳияи Данғара, кӯчаи Маркази 25; Тел: +992 833122-28-06,
+992 553 555765; E-mail: dddangara_2013@mail.ru, nabiev.j-77@mail.ru;
www.dsu.tj

*Имзои Д.Ч. Гафурова, Н.А. Гулзода, Ч.Ф. Набиевро тасдиқ
мекунам.*

*Сардори шӯъбаи кадрҳо ва
корҳои махсуси Донишгоҳи
давлатии Данғара*

Ҷабборӣ Насиба